25.11.2024

Ympäristöministeriön vastine ympäristövaliokunnalle talousvaliokunnan lausunnosta TaVL 27/2024 vp

Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta vastata vielä kirjallisesti talousvaliokunnan lausuntoon TaVL 27/2024 vp. Lausunnossa mainittuja asioita on jo käsitelty ympäristöministeriön aiemmassa muistiossa 20.11.2024. Talousvaliokunnan lausuntoon on vastattu suullisesti kuulemisessa 21.11.2024.

1. Ministeriön kannanotot talousvaliokunnan ehdotuksiin

1.1. Puhtaan siirtymän sijoittamislupa

Talousvaliokunta kehottaa ympäristövaliokuntaa täydentämään nyt tarkastelun kohteena olevaa rakentamislain puhtaan siirtymän hankkeiden luetteloa siten, että puhtaan siirtymän hankkeiden sijoittamislupaa voitaisiin soveltaa myös datakeskuksiin.

Talousvaliokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että puhtaan siirtymän sijoittamisluvan edellytyksenä on ehdotetun rakentamislain 46 a §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan, ettei rakentaminen aiheuta haittaa naapureille. Lain 43 a §:ssä ja sen yksityiskohtaisissa perusteluissa on kuitenkin sijoittamisluvan edellytysten osalta viitattu ”kohtuuttomaan” haittaan. Talousvaliokunta katsoo, että sääntelyn selkeyden ja johdonmukaisuuden vuoksi on perusteltua täsmentää myös 46 a §:n säännöksen sanamuotoa siten, että siihen lisätään sana ”kohtuuton”, ja esittää säännöstä tältä osin ympäristövaliokunnan täsmennettäväksi.

Talousvaliokunta esittää ympäristövaliokunnalle puhtaan siirtymän sijoittamislupaa koskevan 43 a §:n täsmentämistä siten, että siinä todettaisiin, että rakentamisluvan hakijan niin pyytäessä puhtaan siirtymän teollisuushankkeen alueidenkäytöllisten edellytysten tarkastelu ”tehdään” sijoittamisluvalla nyt hallituksen esityksessä ehdotetun sanamuodon ”voidaan tehdä” sijasta.

Ympäristöministeriö on jo vastineensa kohdassa 3.1 sivuilla 66–67 ehdottanut teknistä korjausta, jolla sanat ”voidaan tehdä” muutetaan sanaksi ”tehdään” sekä palvelinkeskusten lisäämistä hankkeitten luetteloon. Niin ikään ympäristöministeriö on vastineensa kohdassa 4.3 sivulla 71 ehdottanut sanan ”kohtuutonta” lisäämistä sijoittamisluvan edellytyksiin.

1.2. Valitusoikeus puhtaan siirtymän hankkeissa

Talousvaliokunta esittää ympäristövaliokunnan harkittavaksi yhteisöjen valitusoikeuden rajaamista rakentamislupaa koskevaa sääntelyä vastaavasti YVA-kynnyksen ylittäviin hankkeisiin.

Ympäristöministeriö on vastineensa kohdassa 4.5 sivulla 72–73 kertonut, että puhtaan siirtymän sijoittamisluvan pohjana on käytetty 180 §:n muotoilua rekisteröityjen yhteisöjen valitusoikeudesta, ei rakentamisluvan valitusoikeutta 179 §:n mukaan. Ympäristöministeriö on ehdottanut lakialoitteen LA 21/2024

vp mukaista muutosta 180 §:n valitusoikeuksiin sekä lain systematiikan kannalta vastaavaa muutosta myös 179 a §:n valitusoikeuteen.

1.3. Rakennuksen vähähiilisyyssääntely ja kaukolämmön päästökertoimet

Talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella ei ole estettä sille, että toimiala yhteistyössä toimivaltaisen ministeriön kanssa kehittää edelleen yhtenäisiä laskentasääntöjä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että paikallisten kertoimien käyttöä vaihtoehtoisena laskentatapana tarkastellaan uudelleen.

Ympäristöministeriö on vastineensa kohdassa 1.3.4 sivulla 17 ehdottanut, että jos eduskunta katsoo aiheelliseksi, se voi tehdä ponnen kaukolämpöyhtiöiden paikallisten kertoimien kehittämiseksi.

1.4. Energian ja materiaalin raja-arvojen eriyttäminen

Valiokunta pitää tärkeänä, että raja-arvojen perustana on mahdollisimman kattava tietopohja ja että raja-arvot asetetaan ensi vaiheessa riittävän maltilliselle, sujuvan siirtymän mahdollistamalle tasolle. Valiokunta korostaa, että raja-arvot eivät saa vaikeuttaa kaukolämpöä käyttävien kohteiden rakentamista tavalla, joka voisi hidastaa kaukolämmön tuotannon hiilijalanjälkeä pienentävien investointien toteuttamista, kuten pienydinvoiman hyödyntämistä.

Ympäristöministeriö ottaa talousvaliokunnan näkökannan maltillisista raja-arvoista huomioon raja-arvoasetuksen valmistelussa.

1.5. Tapahtumarakenteiden aikaraja

Talousvaliokunta esittää ympäristövaliokunnalle, että ehdotettua määräaikaa pidennetään vähintään kolmeen kuukauteen.

Ympäristöministeriö on jo vastineensa kohdassa 4.2 sivulla 70 ehdottanut tapahtumarakenteiden aikarajan pidentämistä kolmeen kuukauteen.

1.6. Suojeltujen rakennusten purkamisluvat

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että sääntely asettaa tältä osin kunnat ja muut omistajat erilaiseen asemaan, ja pitää tärkeänä, että jatkossa arvioidaan sääntelyn toimivuutta ja mahdollista tarvetta laajentaa säännöksessä tarkoitettua purkamislupamahdollisuutta myös muihin kuin kuntien omistamiin rakennuksiin.

Ympäristöministeriö on vastineensa sivuilla 29–30 selostanut, minkä vuoksi hallituksen esityksessä ehdotettua 56 §:n 4 momenttia ei voida laajentaa koskemaan kaikkia rakennuksia. Laajennus johtaisi asemakaavalla tapahtuvan suojelun vesittymiseen. Ympäristöministeriö ei ehdota muutosta pykälään.

1.7. Siirtymäsäännökset ja viranomaisvalvonta

Talousvaliokunta ilmaisee vakavan huolensa siitä, että suunnittelijoiden ja työnjohtajien kelpoisuusvaatimuksiin liittyvä epäselvyys voi vaikuttaa rakennusalan hankkeiden käynnistymiseen ja viivästymiseen ja kehottaa ympäristövaliokuntaa tarvittaessa täsmentämään asiaa koskevaa säännöstä.

Ympäristöministeriö on jo vastineensa kohdassa 4.6. sivulla 73–74 ehdottanut muutosta 195 §:ään. Lisäksi valmisteilla on ympäristöministeriön päätös rakentamisen suunnittelu- tai työnjohtotehtävissä toimivien pätevyyden osoittamisesta annetun lain 812/2023 14 §:n nojalla.

2. Ministeriön kannanotot erityisesti oikeusministeriön ja prof. Mäenpään lausunnoissa esitettyyn valitusoikeuksien rajoittamista koskevaan kritiikkiin

Oikeusministeriö on lausunnossaan 15.10.2024 ottanut kantaa lakialoitteeseen 21/2024 vp. Oikeusministeriön arvion mukaan ehdotus muuttaisi sääntelyä perustuslain 20 §:n 2 momentin (”Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.”) ja 14 §:n 4 momentin (”Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.”) säännösten näkökulmasta vastakkaiseen suuntaan.

Oikeusministeriön mielestä lakiehdotuksen perusteluiden valossa epäselväksi jää, kuinka laajasta ja ongelmallisesta ilmiöstä on kysymys, vaikka perusteluissa todetaankin päätöksistä tehtyjen valitusten aiheuttaneen kohtuutonta haittaa ja viivästymistä hankkeiden asianosaisille. Oikeusministeriön tiedossa ei ole, että kansalaisjärjestöjen muutoksenhakemukset olisivat merkittävästi vaikuttaneet yksittäisten pientalohankkeiden lupa-asioita koskevien päätösten lainvoimaistumiseen. Epäselväksi jää myös se, vaikuttaisiko valitusoikeuden kaventaminen päätöksen täytäntöönpanon nopeutumiseen toivotulla tavalla.

Lakialoitteessa viitataan osallistumis- ja muutoksenhakuoikeuksia koskevaan Århusin sopimukseen. Sopimuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohdassa osallistumisoikeus on kytketty merkittäviä ympäristövaikutuksia omaaviin hankkeisiin, jättäen kuitenkin jäsenvaltioiden harkintavaltaan näitä koskevat rajaukset. Niin ikään sopimuksen 9 artiklassa turvattu muutoksenhakuoikeus rajautuu ympäristövaikutuksia omaaviin hankkeisiin, ja joita koskee samainen kansallisen harkintavallan piiriin kuuluva kynnys. Ehdotuksessa merkittävien ympäristövaikutusten kynnys paikannetaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piiriin kuuluviin hankkeisiin. Oikeusministeriö toteaa, että tämä sopimuksen näkökulmasta sinänsä täysin mahdollinen rajaus asettuu verraten korkealle vaikkapa suhteessa ympäristönsuojelulain ennakkovalvonnan piiriin kuuluviin hankkeisiin nähden.

Professori Mäenpään mukaan rakentamislain 179, 181 ja 182 §:n muutosehdotusten mukaan rajoitettaisiin ELY-keskuksen ja museoviranomaisen valitusoikeutta. Ehdotuksen mukainen ELY-keskuksen valitusoikeus vastaisi maankäyttö- ja rakennuslain 192 §:n mukaista valitusoikeutta, joten rajoitusta ei voida pitää erityisen merkittävänä. Museoviranomaisella olisi valitusoikeus vain, jos päätös koskee valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävää suojeltua rakennuskohdetta. Myös tätä rajausta voidaan pitää maltillisena, eikä se vaikuttaisi yksityisen oikeusturvaa heikentävästi. Valitusoikeutta ei 179 ja 182 §:issä enää olisi myöskään sellaisella rekisteröidyllä yhteisöllä, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen tai rakennetun ympäristön laatuun vaikuttaminen. Ehdotettu rajoitus kaventaisi rakentamislain soveltamiseen kohdistuvaa tuomioistuinvalvontaa siltä osin kuin valvonnan kohteena on kulttuuriperinnön vaalimisen ja rakennetun ympäristön laatuun vaikuttavan päätöksenteon lainmukaisuus. Yhteisön valitusoikeuden rajoitusta voidaan pitää varsin merkittävänä ja epäsuotavana myös perustuslain 20 §:n mukaan jokaiselle kuuluvan ympäristövastuun toteuttamisedellytysten kannalta. Ehdotettu rajoitus heikentäisi ongelmallisella tavalla

jokaisella kuuluvaa mahdollisuutta vaikuttaa merkitykselle tavalla elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Professori Mäenpää toteaa, että sijoittamislupa on uusi instrumentti, jolla pykälässä mainittujen hankkeiden osalta voidaan ohittaa kaavoitus. Siinä mm. alueidenkäytöllinen tarkastelu tapahtuu lupamenettelyssä. Hankkeet voivat olla vaikutuksiltaan merkittäviä (43 a §:n 2 momentin kohdat 1–6). Lupamenettelyllä ei kuitenkaan voida ratkaista alueen laajempaa maankäyttöä eikä yhteensovittaa kaavoituksen tapaan erilaisia ristiriitaisia intressejä oikeudellisesti sitovalla tavalla. Kun tätä laaja-alaisempaa intressipunnintaa ei ole tehty eikä varsinkaan voida ratkaista oikeudellisesti sitovalla tavalla, monenlaiset ympäristöön heijastuvat vaikutukset jäävät lupavaiheessa auki ja epämääräisiksi. Tämä vaikuttaa luonnollisesti alueen lähialueen maanomistajien oikeuksiin, mutta myös laajemmin kuntalaisiin. Tästä näkökulmasta valtiusoikeuden määräytyminen 1 momentin 1–6 kohtien mukaan siten, että valittamaan oikeutettuja ovat asianosaiset ja viranomaiset toimialoillaan, on perusteltu. Kunnan jäsenen valitusoikeuksien puuttuminen sijoittamislupasääntelystä, jolla kaavoitus ohittaen ja nopeuttamiseen pyrkien ratkaistaan merkittävien hankkeiden sijoittumisia, on ongelmallista kunnallisen itsehallinnon kannalta. Mikäli hanke ratkaistaan kaavoituksella, valitusoikeus on kunnan jäsenellä. Sääntely ei ole tältä osin johdonmukaista ja voi siirtää asioiden ratkaisemista kaavoituksen puolelta lupamenettelyyn, silloinkin kun kaavan laatiminen olisi järkevämpää maankäytöllisten intressien punninnan ratkaisemiseksi oikeudellisesti sitovalla tavalla.

Professori Mäenpään mukaan purkamislupaa koskevien valitusoikeuksien rajaamista on pidettävä merkittävänä. Lakiehdotuksessa valitusoikeutta ei anneta kunnan jäsenille eikä yhdistyksille, vaikka rakentamislakia säädettäessä kunnan jäsenen valitusoikeuden poistaminen edellytti valitusoikeuden antamista yhdistyksille. Kun lisäksi viranomaisten valitusoikeudet rajataan valtakunnallisiin ja maakunnallisiin arvokkaisiin kohteisiin, voidaan laissa säädettyjen arvojen valvontaoikeuksia pitää heikkona ja tällä on merkitystä hallinnon lainalaisuuden toteutumiseen. Paikallisesti arvokkaiden rakennusten purkamisesta voisi valittaa vain kohdealueen kunta, joka siten valittaisi oman kuntansa rakennusvalvontaviranomaisen päätöksestä. Asianosaiset voivat myös valitusperusteina käyttää näitä arvoja, joskin asianosaiset valittavat tyypillisesti omassa intressissään eikä yleisten intressien valvontaa voi jättää vain asianosaisille.

Professori Mäenpään mielestä 183 §:n muutos tarkoittaisi sitä, että valitusoikeus rajautuu 2 momentin tapauksissa merkittävästi. Näissä tilanteissa kunnan jäsenellä ei olisi lainkaan valitusoikeutta eikä myöskään viranomaisella toimialueellaan. Tarkoituksena lienee sujuvoittamistavoitteen mukaan edellyttää, että valitus tehdään jo kaavoitusprosessissa eikä ns. samasta asiasta voisi valittaa toista kertaa. Tällainen perustelu on sinänsä hyväksyttävä. Kun säännöksen tavoitteita ja perusteluja ei ole avattu, on vaikea ymmärtää säännöksen logiikkaa. Mikä on 2 momentin suhde maisematyölupaa koskevan 53 §:n 2 momenttiin, jossa säädetään, ettei lupaa ylipäänsä tarvita, kun kysymys on yleis- tai asemakaavan toteuttamiseksi tarpeellisten töiden suorittamisesta. Jos näissä tarkoitetaan samaa asiaa, ei liene mahdollista säätää valitusoikeudesta. Muutenkaan aina ei ole selvää, milloin kysymys on asemakaavan tai yleiskaavan toteuttamisesta. Tulkintaa jouduttaneen hakemaan paitsi asemakaavasta/yleiskaavasta ja niiden määräyksistä myös toimenpiteen luonteesta ja maisematyölupaa koskevista edellytyksistä käsin. Valitusoikeuden ei tulisi olla näin suuressa määrin tulkinnalle avoin. Lain muutoksen tavoitteen ollessa valitusoikeuksien selkeyttäminen, sääntely ei tätä toteuta.

Ympäristöministeriö viittaa vastineensa kohdissa 1.19–1.23 sivuilla 43–48 lausumaansa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kohdassa 6.5 sivulla 120 on todettu: ”Selvitetään keinoja puuttua kaavoista ja rakennusluvista tehtyjen valitusten määrään ja nopeuttaa valitusten käsittelyä. Selvitetään

esimerkiksi mahdollisuutta tarkentaa valitusoikeuden edellytyksiä”. Sivulla 121 on todettu: ”Hallitus korjaa säädettyä rakentamislakia niin, että hallinnollinen taakka kevenee, byrokratia vähenee, valitusoikeus selkeytyy sekä päävastuullisen toteuttajan vastuu täsmentyy”.

Valitusoikeuksiin tehtyjen muutosten taustalla on hallitusohjelman mukaisesti valitusten määrän vähentäminen ja sitä kautta valitusten käsittelyn nopeutuminen. Valitusoikeuden selkiytyminen koskee mm. sitä, että ELY-keskusten vallitusoikeus on muutettu maankäyttö- ja rakennuslain 192 §:n mukaiseen muotoon. Museoviranomaisten valitusoikeus säädettäisiin koskemaan samoja kohteita kuin ELY-keskustenkin valitusoikeus. Rakentamishankkeeseen ryhtyvän kannalta byrokratia kevenisi, kun rekisteröityjen yhteisöjen ja museoviranomaisten valitusoikeuksia kavennettaisiin. Maisematyölupaa koskeva 183 §:n valitusoikeuden rajaus 2 momentissa liittyy ”norminpurkulistoissa” esitettyihin toiveisiin. Lakialoitteen 21/2024 vp 180 §:n muutoksen toteuttamisen takia myös 179 a §:n valitusoikeutta on muutettava, sillä lain systematiikan kannalta valitusoikeuksien rajauksen on oltava linjassa keskenään.

Laajat valitusoikeudet ovat omiaan lisäämään valitusten määrää suppeisiin valitusoikeuksiin verrattuna. Valitusten käsittely hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa voi viedä useamman vuoden. Tuona aikaa rakentamisen suhdanne voi muuttua ja rakennustarvikkeiden hinnat kohota. Valituksen takia voi käydä niin, ettei rakentamishanketta kannata enää toteuttaa, vaikka tuomioistuimet lopulta toteaisivat valituksen aiheettomaksi. Valitusoikeuksien kaventaminen vähentää eri tahojen mahdollisuutta jarruttaa rakentamishankkeiden toteuttamista.

Kuten oikeusministeriö on lausunnossaan todennut, Århusin sopimuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohtaa ja 9 artiklaa on mahdollista tulkita niin, että kansallisessa lainsäädännössä järjestöjen valitusoikeus rajataan YVA-hankkeisiin, kuten hallituksen esityksessä HE 101/2024 vp ja lakialoitteessa LA 21/2024 vp on tehty. Samaan tulkintaan on päätynyt selvityksessään myös HTT Eija Mäkinen, jonka mukaan sopimuksesta tai EU-oikeudesta ei voida johtaa ehdotonta muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta kaikille. Asiasta voidaan päättää kansallisesti ottamalla huomioon Århusin sopimuksen artiklat 9(2) ja 9(3) ja niihin sisältyvät tavoitteet. Esimerkiksi yhteisöjen valitusoikeuden osalta voidaan kansallisesti määritellä sen käyttämisen rajaehdot. Uusi tulkinta valitusoikeuksien rajauksesta on muutos Suomessa aiemmin noudatettuun ja vastaa hallitusohjelman tavoitetta hallinnollisen taakan keventämisestä ja byrokratian vähentämisestä rakentamishankkeeseen ryhtyvän kannalta. Jäsenvaltiolla on oikeus muuttaa kansallista lainsäädäntöään.

3. Ed. Kivelän kysymys ilmastotoimien vaikuttavuudesta ja Green Building Council lausunnon skenaariot

Edustaja Kivelä halusi kuulemisessa 21.11.2024 ympäristöministeriöltä kirjallisen vastineen siitä, miten Suomi on jäänyt jälkeen hiilijalanjäljestä. Edustaja Kivelä tiedusteli, onko vaikutuksia arvioitu suhteessa vanhaan lakiin ja onko kokoavaa arviointia korjaussarjan ympäristö- ja kiertotalousvaikutuksista.

Green Building Council Finland katsoi lausunnossaan, että ohjaus koski alkuperäisessäkin rakentamislaissa vain osaa päästöistä, ja nyt hallituksen esityksen myötä vaikutus on entistä pienempi. Uusi ehdotettu laki ohjaisi kaikista tuotesidonnaisista rakentamisen päästöistä yhteensä vain alle 20 %. Vaikuttavuuteen tuo epävarmuutta kesken oleva lainsäädäntö koskien rakennusten hiilijalanjäljen raja-arvo-ohjausta. Ilmastoselvityksen tekeminen itsessään ei ohjaa hiilijalanjäljen suuruutta, ellei sille ole määritelty raja-arvoa.

Jos raja-arvoilla saadaan alennettua päästöjä kussakin sääntelyn piirissä olevassa rakennushankkeessa keskimäärin esimerkiksi 10 %, niin tuotesidonnaiset päästöt putoaisivat kokonaisuudessaan 2 %:illa. Vaikuttavuutta pienentää myös se, että sääntelyssä ei ole määritelty selkeästi noudattamatta jättämisen seurauksia. Sääntely on muissa Pohjoismaissa kattavampaa ja koskee useampia rakennustyyppejä ja korjausrakentamista.

3.1. Hallituksen esityksen vaikutuksista rakennuksen vähähiilisyyden ohjaukseen (ilmastoselvitys ja raja-arvo-ohjaus)

Valmistelussa on verrattu esitettyjen muutosten vaikutuksia ilmaston ja kiertotalouden näkökulmasta. Vuonna 2023 hyväksytyn uuden rakentamislain voimassaolo ei ole vielä alkanut, minkä vuoksi sen soveltamisesta ei ole vielä kertynyt käytännön kokemuksia tai vaikutusten osalta tarkempia tietoja. Tämän takia myös muutosesityksen vaikutusten arviointiin liittyy epävarmuuksia. Kuten hallituksen esityksessä on todettu, rakennuksen vähähiilisyyden sääntelyllä on mahdollista ohjata suurta osaa vuosittain rakennettavista uusista rakennuksista siten, että niiden elinkaaren vähähiilisyys paranee, ilman että samalla rakentamisen tai arjen kustannukset merkittävästi kasvaisivat.

Rakennusalalla on tapahtunut kehitystä vähähiilistymisessä jo ennen lain voimaantuloa. Kehitystä on edistänyt yhtenäisen kansallisen arviointimenetelmän ja päästötietokannan kehittäminen sekä energiantuotannon nopea vähähiilistyminen. Vähähiilisyyden ohjauksen vaikuttavuus perustuu kuitenkin viimekädessä valtioneuvoston asetuksella säädettäville uusien rakennusten hiilijalanjäljen raja-arvoille, jotka tulevat toimimaan Suomessa vähimmäisvaatimuksina.

Ehdotetut muutokset ilmastoselvityksen ja raja-arvojen soveltamisalaan eivät vaikuttaisi merkittävästi rakentamislain alkuperäisten kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistavoitteiden saavuttamiseen. Ehdotus perustuu samoihin lähtökohtiin kuin, mitä on esitetty hallituksen esityksessä eduskunnalle rakentamislaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 139/2022): lakiesityksen 38 §:ssä luetellut rakennukset kattaisivat ne rakennukset, joille oli alun perinkin suunniteltu asetettavan raja-arvot. Raja-arvo-ohjauksen soveltamisalaa ehdotetaan esityksessä hieman laajennettavan, sillä ehdotuksessa esitetään lisättäväksi sen piiriin lämmitetyltä nettoalaltaan yli 1000 neliömetrin kokoiset jäähallit, uimahallit, liikenteen rakennukset ja varastorakennukset. Suoriin ilmastovaikutuksiin vaikuttaa oleellisesti se, mille tasolle raja-arvot aluksi asetetaan sekä, miten nopeasti ja kunnianhimoisesti raja-arvoja kiristetään. Raja-arvo-ohjauksen vaikuttavuuteen liittyy oleellisesti valinta siitä, asetetaanko rakennetulle ympäristölle muita yhteiskunnan sektoreita enemmän tai vähemmän päästövähennystavoitteita.

Rakentamislain mukaan raja-arvo ei koske erillispientaloja eikä laajamittaisia korjauksia. Tämän vuoksi niiden vapautus ilmastoselvityksen laatimisvelvoitteesta ei vaikuttaisi merkittävästi tehokkaan säädösohjauksen toteuttamiseen. Ilmastoselvityksen soveltamisalan ulkopuolella jääville rakennushankkeille, kuten erillispientaloille, voitaisiin kuitenkin vapaaehtoisesti laatia ilmastoselvitys. Oletettavasti asiakkaiden toiveesta talotehtailla tultaisiin ilman velvoitettakin laatimaan ilmastoselvityksiä, sillä pientalojen ostajat ovat enenevissä määrin kiinnostuneita ilmastovaikutuksista.

Erillispientalojen osuus vuosittaisista lupakäsiteltävistä rakennuksista on merkittävä. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2023 noin 5000 pientalolle myönnettiin rakennuslupa. Lakimuutos vähentäisi uudisrakennuksille laadittavien ilmastoselvitysten määrää noin 60 %:lla (kuva 1). Esityksen mukaiset rajaukset vaikuttavat vähentävästi, rakennushankkeeseen ryhtyvään kohdistuvien kustannusten lisäksi, suoraan myös

rakennusvalvontaviranomaisen työmäärään. Työmäärän vähentäminen osaltaan hieman sujuvoittaa lupamenettelyä. Rakennuksen vähähiilisyyden ohjaukseen liittyy suoraan myös uudelleenlaadittu rakennusten energiatehokkuusdirektiivi. Direktiivin implementointi edellyttänee lähivuosia sellaisia lakimuutoksia, joilla ilmastoselvityksen laatimisvelvoitetta on uudisrakennusten osalta laajennettava. Direktiivin vaatimus koskee viimeistään 2030 alkaen myös erillispientaloja. Esityksen mukaisesti ainakin ohjauksen alkuvaiheessa voitaisiin taakkaa keventää.

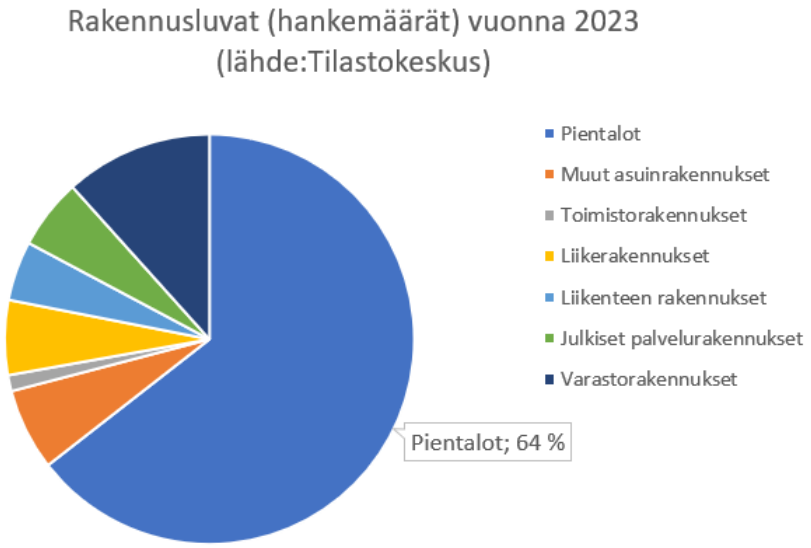

- Kuvaan valittu vain ne rakennustyypit, joille todennäköisesti tulisi laatia ilmastoselvitys sekä pientalot. Varastorakennuksista ja liikenteenrakennuksista ei voida erotella yli 1000 m2 rakennuksia, joten tähän valittu ne kokonaisuudessaan.
- Laajamittaisten korjausten osalta ei olla tehty tilastointia

Kuva 1: Suuntaa antava kuva rakennuslupien hankemääristä vuonna 2023 niistä rakennustyypeistä, joille rakentamislain mukaan olisi laadittava ilmastoselvitys, pois lukien laajamittaiset korjaukset (lähde: Tilastokeskus)

Laajamittaisesti korjattavien rakennuksien ilmastoselvitysvelvoitteen oli alun perin tarkoitus edesauttaa rakennusten kasvihuonekaasupäästöjen pienentämistä siten, että tietoisuus niistä lisääntyy ja auttaa ohjaamaan hankintoja ja suunnittelua ilmastoystävällisemmiksi. Vakioitu ja luotettava arviointimenetelmää voidaan vapaaehtoisesti hyödyntää korjaushankkeiden vähähiilisyyden arvioinnissa, mikä lisää tietoisuutta korjaushankkeiden hiilijalanjäljestä ja -kädenjäljestä sekä hyödyntää hankkeiden vähähiilisyyden vertailuun.

3.2. Rakennusten vähähiilisyyden säädösohjaus muissa maissa

Hiilijalanjäljen raja-arvosääntely on voimassa ainakin Hollannissa, Ranskassa ja Tanskassa. Tanskan toteuttama ohjaus on näistä lähimpänä Suomen mallia. Hollannin sääntely perustuu rakennuksen ympäristövaikutuksille asetettuun raja-arvoon, jota rakennukset eivät saa ylittää. Raja-arvoperusteinen ohjausta on Hollannissa käytetty vuodesta 2018 alkaen ja siihen liittyviä kiristyksiä on odotettavissa seuraavan kerran vuonna 2025. Ranskassa rakennusten vähähiilisyyden ohjaus perustuu asteittain tiukennettaville

rakennusten hiilijalanjäljen rajoituksille sekä uusiutuvien rakennusmateriaalien käytön lisäämiseen. Vähähiilisyyttä ohjaava määräys tuli voimaan vuonna 2022.

Muutama pohjoismaa on edennyt rakennusten vähähiilisyyden ohjauksen osalta hieman Suomea nopeammin, erityisesti Tanska ja Ruotsi. Tanskassa raja-arvosääntely otettiin käyttöön jo vuonna 2023. Tanskassa on tällä hetkellä korkein kunnianhimon taso, mikä perustuu siihen, että asiaa edistetään hyvin voimakkaasti teollisuuden toimesta. Tanskassa teollisuus vaatii tiukkenevia raja-arvoja todennäköisesti vähähiilisyyteen liittyvän ison vientipotentiaalin takia. Tanskassa raja-arvoja kiristetään vuonna 2025 ja niitä on tarkoitus kiristää jatkossakin muutaman vuoden välein. Viimeisimmät raja-arvot ovat juuri alan toiveesta tiukemmat, kuin mitä heidän alkuperäisessä tiekartassansa on esitetty.

Ruotsissa ilmastoselvityksen laatimisvelvoite tuli voimaan 1.1.2022. Ilmastoselvityksessä otetaan huomioon ja raportoidaan toistaiseksi ainoastaan rakennuksen elinkaaren alkua koskevat vaiheet. Ruotsissa tultaneen asettamaan raja-arvot arviolta vuoden 2027 jälkeen. Norjassa pakollinen rakennusten hiilijalanjäljenlaskenta tuli voimaan kesällä 2022. Vaatimus hiilijalanjäljen laskennasta koskee liikerakennuksia ja kerrostaloja sekä suuria peruskorjauksia. Norjassa ei ole vielä käytössä raja-arvojen ohjausta, mutta se on suunnittelussa. Viron on tarkoitus julkaista rakennusten ilmastoselvitykseen liittyvä säädös vuoden 2025 aikana. Suunnitelmissa on, että hiilijalanjäljen raja-arvot otettaisiin käyttöön vuonna 2030. Islannissa rakennusten ilmastoselvitys tullee pakolliseksi 1.9.2025 ja rakennusten hiilijalanjälkeen liittyvä raja-arvo on suunniteltu otettavan käyttöön vuonna 2028.